

Den oförblommerade

Fritänkaren !!!

alternativ oberoende kulturtidskrift

för mest litteratur, musik och film,

Nr. 34 Maj 1995

Tredje årgångens nummer 7.

Redaktör och producent: Christian Lanciai

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer på budgetbasis i anspråkslös form utan kommersiella annonser.

Innehåll i detta nummer :

Fritänkaren och framtiden (<i>fortsättning</i>)	2
Greenpeace har ordet	2
Rapport från WES' islamiska front	3
Rapport från Gustavs resor i Sydamerika	3
Polanskis senaste - och andra filmer	4
Schatteringar till musikens Rafael (<i>om Mendelssohn</i>)	5
Ett yttersta P.S. till Waldsteinsonaten	7
Fritänkarbibeln (<i>Michel de Montaigne</i>)	7
Den litterära evighetsfrågan - del 4	8
Brev från John Bede (med Kalevaladebatt)	10
Vårresan (del 2 : Rumänien)	11
En Kul Turresa, del 7 (<i>Palermo</i>)	14
Himalayaturer, del 4 : Kris i Almora	16
Brev från Indien (<i>Joh. B. Westerberg</i>)	18
Skandalen i prästgården	19
Byråkrataspirantspirin (<i>anon.</i>)	21
Vålborg '95	21

Detta nummers viktigaste musikartikel är professor Bellassais inlägg från Palermo (sid. 11). Andra medverkare i detta nummer är vår vän från Greenpeace (sid. 2), våra urgamla medarbetare John Bede och Johannes B. Westerberg (äntligen!), en anonym byråkrataspirant samt Hugo, som denna gång lyckades med pagineringen från sidan 5 till sidan 15. Vi är även skyldiga vår kollega Gustav ett tack för intressant information.

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till de flesta andra länder i Europa samt några i Asien och Amerika på svenska samt (hittills tre nummer) på engelska.

Fritänkarstatistik:

Prenumeranter 1993 : 65

Prenumeranter 1994 : 54

Prenumeranter hittills i år : 36,5

Upplaga (nr. 33) : 135

På grund av den pågående krisen med strejk i tryckeriet väntas drastiska nedskärningar i upplagan fr.o.m. detta nummer. (Se artikeln "*Skandalen i prästgården*".)

Tidningen är personlig men får överlåtas.

I nästa nummer bl. a. :

Pius XII och judarna i andra världskriget

Om Panchen Lama (*Tibet*)

Filmen "Priest" - och mycket annat

Fritänkaren och framtiden - fortsättning

I detta utskriftsögonblick är problemet ännu inte löst: vi vet ännu inte hur detta nummer skall kunna dupliceras. Om alternativ saknas måste vi bekosta en privat tryckning med försämrad överlevnadsprognos för Fritänkaren som resultat. Emellertid kommer Fritänkaren att fortsätta distribueras så länge det finns en enda villig prenumerant kvar.

Greenpeace har ordet

Min gode fritänkare, Så ofta jag har kunnat har jag med stort intresse studerat "Fritänkaren", och jag beklagar att den inte finns tillgänglig på något bibliotek. Ni har med berömlighet försvarat tibetanernas sak, och er hemliga förening "WES" tycks vara som ett slags Robin Hood-organisation med internationell fokusering mot alla gangsterregeringar - synd att ni inte också kör med lejda mördare som kunde ge parasiter som Saddam Hussein och ett antal ayatollor några välbehövliga skott för pannan - skämt åsido, en sak saknar jag i Fritänkaren. Ni försvarar politiskt förföljda och utmanar tyranner, men jag har aldrig sett att ni skulle ha vågat försvara naturen mot människan. Detta är förvisso ett känsligt ämne. Mig veterligen är den enda som någonsin belyst människans roll i naturen som allt livs fiende nummer ett Walt Disney i filmen "*Bambi*". Att utmåla människan i dess rätta färger i förhållande till naturen är inte bara det mest impopulära och det minst populistiska man kan göra utan stämplas även i allmänhet som omänskligt. Om man vågar påstå att människan är onaturlig och livsfarlig för hela världen med allt livs framtid betraktas man inte längre som människa fastän man bara sagt sanningen. Inget brott är mera förkastligt

än det att man inte längre vill vara delaktig i den mänskliga kollektiva egoismen. Då är man värre än en självmördare. Sådana tolereras, ty ett fullbordat självmord är ett *fait accompli* som man inte kan göra någonting åt, men en naturlig människa som påvisar hela mänsklighetens onaturlighet är som en självmördare som lever vidare fastän han borde ha begått självmord.

- f.d. Greenpeaceaktivist.

Vi tackar för inlägget och har en kommentar, ty inlägget är tyvärr verkningslöst utan fakta som underbyggnad. Fakta i situationen är, att följden av människans industrialisering och befolkningsexplosion är, att takten av arter i utdöende inom fauna och flora idag är mellan 100 och 1000 gånger den naturliga. För bara några hundra år sedan dog det högst ut en art per århundrade. Numera dör det ut en art per år. Exempelvis är av 9700 fågelarter redan 100 utdöda och 175 i utdöende. Ytterligare 100 fågelarter har inte setts till på decennier. I Australien är 18 av 282 däggdjursarter utrotade, och så vidare. Kort sagt, i en sådan kris som livet på jorden är idag genom människans hänsynslösa rovdrift, kortsynthet och egoism har livet inte varit sedan dinosaurierna dog ut för 65 miljoner år sedan.

I Första Moseboken säger Gud till människan: "Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er, och råd över fiskarna i havet och över fåglarna under himmelen och över alla djur som rör sig på jorden." Detta kan idag synas väl generöst, naivt och kortsynt sagt av Gud, eller också har människan snarare skändligt missbrukat sitt ansvar. Mera klok som grundregel för människans förhållande till naturen framstår då den buddhistisk-hinduistiska totala respekten för allt levande.

Rapport från WES' islamiska front

Ända sedan Kairokonferensen februari-mars 1992 har det varit WES' målsättning att upplösa islam som världsreligion för att i stället bereda väg för mer toleranta varianter som exempelvis Bahai. För att nå detta mål har i huvudsak muslimska regimer i terroristbetonade stater som Irak, Libyen, Sudan och Iran bearbetats. Denna bearbetning underifrån har resulterat i en våldsam muslimsk reaktion i framför allt länder som Egypten och Algeriet, men denna fundamentalistiska reaktion är helt missriktad. Då de inte känner sin fiende slår de blint till mot kristna, utlänningar, akademiker och högre utbildade i den vidskepliga uppfattningen att all annan kunskap än om Koranen är otrogen. Denna reaktionära fundamentalism betraktas inom WES som självdestruktiv och snarare ämnad att gynna WES' syften än att motarbeta dem.

Rapport från Gustavs resor i Sydamerika

I nummer 30 meddelades att vår kollega Gustav skulle fara på en tre månaders resa från Patagonien till Venezuela, och vi önskade honom lycka till och Tashi Deleg av hjärtat. Han har nu kommit tillbaka efter vistelser i Chile, Argentina, Bolivia, Peru, Ecuador, Colombia och Venezuela under tre månader. Farligast var Peru, angenämast var Bolivia rent mänskligt och ekonomiskt, dyrast var Chile och

Argentina, medan Colombia var laglösast. Som stad var Guayaquil i Ecuador den intressantaste medan Lima i Peru var den förfärligaste. Den största tätheten gamla nazistförbrytare fanns förstås i Bariloche i Argentina (ett välbekant faktum ända sedan 1945) medan det tydligen inte finns en enda sydamerikansk regim som har en anständig regering utan alltför blodbesudlade händer.

Polanskis senaste - och andra filmer.

Titeln på filmen "Döden och flickan" anspelar på Schuberts stråkkvartett "*Der Tod und das Mädchen*", som är filmens ledmotiv - en läkare torterar och våldtar sina offer till denna musik, men bara första satsen. (Själva sången "*Der Tod und das Mädchen*", som Schubert gjorde en variationssats av i denna stråkkvartett, utgöres av andra satsen.) Landet i fråga nämns aldrig, men det är nästan bara Chile och Argentina som kommer i fråga, kanske snarare Chile. Sigourney Weaver (mest känd från "De dimhöljda bergens gorillor") gör en makalös rollprestation som det våldtagna offret för regeringsbödlarna som får tag på en av dem och gör processen lång med honom - det är detta filmen handlar om - medan hennes man maktlös ser på, reducerad till en åskådare av ett drama som överstiger hans kompetens, fastän han är den nya regeringens och presidentens närmaste man. Frågan är om inte Sigourney Weaver som skådespelerska överträffar till och med Meryl Streep. Det glädjande med denna film är att Polanski fortsätter sin väg från klarhet till klarhet - redan "*Bitter Moon*" var ett steg framåt, och denna film är det ännu mera. Han har reducerat filmens breda form till kammarspelsnivå och med stor framgång. Den filmatiserade pjäsen har inte mer än tre personer, och dessa tre är nästan alltid agerande inom synhåll för varandra, även när bara två sköter den intensiva konversationen. Polanski har lyckats föra in filmen på samma nivå av koncentrerad intimitet som stråkkvartetten, och denna intima kammarform bryts bara i inlednings- och avslutningsscenen, när Schuberts kvartett framförs offentligt i konserthall - en slående kontrast. Även Ben Kingsley ("*Gandhi*") är perfekt som korrekt latinsk gentleman med skumt förflutet, och som vanligt har Polanski även kryddat filmen med exotiska omgivningar, blinkande fyrton, dånande klippor och hav - han blir mer och mer lik Hitchcock, världens genom tiderna främsta filmregissör.

Av andra sedda filmer intas första platsen av "En ängel vid mitt bord", den filmen som Jane Campion gjorde före "Pianot". Man känner igen hennes utomordentligt goda hand med aktörerna, särskilt barnen, och denna film är än mer gripande om än mindre skickligt gjord än "Pianot". Den berättar den sanna historien om Janet Frame, som tidigt började skriva, rekommenderades läkarvård av sin litteraturlärare och blev satt 8 år på mentalsjukhus med sammanlagt omkring 200 elchocksbehandlingar, av vilka var och en kändes som en avrättning. När hon efter åtta år kom till England (från Nya Zeeland) förklarade en läkare där att hennes diagnos hade varit felaktig - filmens enda sympatiska mansroll. Trots dessa åtta år av läkarvetenskaplig misshandel blev hon sedan framgångsrik som författarinna.

Schatteringar till musikens Rafael

Namnet "Felix" betyder "den lycklige". Mendelssohn är den ende store musikern med det namnet, och få stora musiker har unnats ett så lyckligt liv som han. Likväl förekommer det djupa skuggor även i ett mycket lyckligt liv, och ju lyckligare detta är, desto intressantare blir skuggorna.

Redan hans farfar var lycklig och berömd, den märklige filosofen Moses Mendelssohn, han som tog initiativet till att få judarna i Tyskland ut ur ghyttot och som predikade assimilering. Likväl fick denne lycklige och framgångsrike filosof mothugg även i ett så konstruktivt företag. När han uppmuntrad av Lessing företog nya litterära översättningar av Gamla Testamentet till tyska väckte detta en storm inom judiska kretsar, och ledande rabbiner ville förbjuda boken och belägga läsning av den med straff. Ändå fanns det inga människor som kunde dra större fördelar av Mendelssohns konstruktiva verksamhet än just judarna. Moses Mendelssohn var den förste bemärkte juden i Tysklands historia, och resultatet av hans livsverk blev att judarna i Tyskland etablerades som i princip första klassens medborgare.

Ändå tog hans son Abraham bestämt avstånd från judendomen och blev kristen. Han var en sällsynt framgångsrik bankir och etablerade familjen Mendelssohn som en av de främsta bankirfamiljerna i Berlin och Europa - han var ett parallellfall till Nathan Rothschild. Bartholdy var namnet på hans svåger, brodern till hans hustru, som egentligen hette Jacob Lewin Salomon men ändrade sitt namn när han köpte en stor park i Berlin som tillhört en viss Bartholdy och fått namn av honom. Abraham hade helst undvarat namnet Mendelssohn helt och hållet men behöll det ändå i sitt dubbelnamn. Han försökte få Felix att skrota namnet Mendelssohn, men denne vägrade.

Även Abraham var djupt musikalisk och även filosofiskt lagd, som sin fader, men utvecklade aldrig dessa ådror utan blev i stället en desto mer framgångsrik affärsman. Det vilar något av Fausts öde över Abraham. Han fick allt av livets goda, men något av det viktigaste gick förlorat på vägen. Hans hustru Lea skriver till sin son Felix: "Din far förstör det goda och harmoniska livet för oss med att gå omkring dystert grubblande som om han led av ständig depression. O Gud, vad denne man kunde vara lycklig, och hur mycket lycka han kunde inspirera hos andra om han ville! Ändå är han en man som ständigt plågar sig själv med sina tvivel, och det värsta är att jag inte vet vad det är han tvivlar och grubblar på...."

Sannolikt kunde han inte förlåta sig själv för att han gått miste om livets andliga möjligheter för att i stället bygga upp familjens ekonomiska säkerhet. Hans filosofiska läggning och kreativa sidor hade begravts levande under hans materiella framgång.

Mot denna bakgrund såg han sin son Felix' möjligheter desto klarare, och få musiker har haft klokare föräldrar när det har gällt att lotsa barnet rätt på den svåra musikaliska banan. Leopold Mozart drev sin son för hårt medan Felix' uppfostran blev mycket mera omsorgsfull och balanserad. Han drillades inte till en musikautomat som Wolfgang Amadeus utan fick i stället en bred bildning, som gjorde honom mera kultiverad än kanske någon annan av musikhistoriens bemärkta kompositörer någonsin.

Den framgångsrike Mendelssohn, den gamle Goethes favorit, publikens gyllene gunstling, vars konserter alltid blev ekonomiska lavinframgångar, som förvandlade varje orkester han kom i kontakt med från gnisslande dilettanter till gyllene samklang och välljud, som arbetade hårdare än någon annan musiker och fick mera

uträttat under sin korta livstid än de flesta som levde längre, och som slutligen etablerades av drottning Victoria och hennes England som det högsta goda och den högsta tänkbara standard i musiken, var dock även bland musiker den mest tvivlande och mest självkritiske. Sin italienska och skotska symfoni, som båda komponerades redan vid 21 års ålder, upphörde han aldrig att omarbete, och den italienska förblev enligt honom själv ofullbordad. Samtidigt har det aldrig funnits en så rastlös musikpersonlighet som Mendelssohn. Han var en stor resenär, hans Englandsresor blev sammanlagt tio till antalet, och på den tiden var resor i Europa alltid förknippade med värre strapatser än vad en resenär möter idag på turer till Australien. En annan problematisk sida av Mendelssohn var hans överkänslighet. Han tålde inte motgångar, de ytterst få fiaskon han fick uppleva gick honom mycket djupare till sinnes än Berlioz' hela livstids samlade fiaskon, som om misstag och misslyckanden var något ytterst oförlåtligt, som han åtminstone aldrig kunde förlåta sig själv.

Lyckligast var dock Mendelssohn i sina relationer. De enda som någonsin hade något emot honom var Wagner och en och annan antisemitisk surkart och avundsman. Med Berlioz var relationen endast musikaliskt spänd - Mendelssohns oförmåga att förstå Berlioz' geni var hans enda musikaliska begränsning - rent mänskligt var deras relationer hjärtliga. Mellan Chopin och Liszt, Liszt och Schumann, Schumann och Wagner, Wagner och alla andra kunde det uppstå svåra livslånga schismer, men aldrig så mellan Mendelssohn och någon annan. Likväl var Mendelssohns närmaste relation hans mest tragiska och gåtfulla.

Han var lyckligt gift och hade fem barn, av vilka fyra klarade sig, och hans hustru var idealisk - en öm och tillgiven skönhet. Ändå blev hon aldrig för Mendelssohn vad hans syster Fanny var, som alltid intog första platsen i hans hjärta.

Hon komponerade själv, och Mendelssohn betraktade henne som mer begåvad än han själv. Hon var hans ständigt närmaste förtrogna, och han delade allt med henne. Hon var hans enda betrodda rådgivare, och hennes ord vägde tyngre hos honom än hans föräldrars. Även hon var lyckligt gift med en lika idealisk make som Felix' hustru, men fastän de i långa perioder och i årtal kunde leva i olika städer och länder förblev Felix och Fanny alltid hos varandra.

I maj 1847, medan hon satt vid pianot och förberedde en soiree, föll Fannys händer plötsligt ner från pianot, och hon måste bäras medvetslös till sängs. Hon återfick aldrig medvetandet och dog samma afton.

När Felix fick veta detta var det som om någon skjutit honom genom hjärtat. Han kollapsade, och när han vaknade ur medvetslösheten kunde han aldrig sluta gråta. Han upplevde det genast som slutet på sitt eget liv och blev genast inställd på att själv gå bort. Även hans omgivning frapperades av hans drastiska förändring från världens vitalaste musiker till en bruten man som definitivt givit upp.

Hans gåtfulla plötsliga död har diskuterats i det oändliga utan tillfredsställande konklusioner. Många av hans närmaste menade att han arbetade för hårt och måste tona ner sig, men just det musikaliska arbetet om något är livsviktigt för en musiker. Ingenting är farligare för en musiker än att behöva avstå från sitt eget tempo. Först när Mendelssohn föll omvärlden till föga och lade av sitt hektiska tempo fick han sina underliga anfall, blev sjuk och dog - han blev ytterst sällan sjuk annars och då alltid av naturliga orsaker.

Klart är att Fannys plötsliga död var hans livs första riktigt svåra kris. Han hade ännu allt att leva för - ett nytt planerat oratorium kallat "Christus", de ständiga operaplanerna, familjen, de ständiga suveräna Englandsturnéerna, vänskapen med

Schumann, Chopin och Liszt, - hans liv var i fullaste blom, och i det ögonblicket ger han tappat inför Fannys död och slappnar av, på andras mindre musikaliska inrådan, för första gången i sitt liv. Det är som om en sådan delikat violin inte tålde att stämmas ner. Instrumentet imploderade, och Felix gick bort lika plötsligt och lika mystiskt som sin syster. Ingen i familjen Mendelssohn gick bort under liknande omständigheter förr eller senare. Dessa båda hade en hemlig musikalisk sträng gemensamt som ingen annan i familjen Mendelssohn hade, och när den brast hos den ena parten måste den även brista hos den andra.

(I nästa nummer: Berlioz' förtvivlade kamp mot publiken.)

Ett yttersta P.S. till Waldsteinsonaten

Det föreligger ett spuriöst postumt pianostycke av Beethoven kallat "Farväl till pianot" med undertiteln "tonsättarens sista komposition". Med fullgoda skäl har detta stycke betvivlats vara äkta, då man saknar mycket av Beethoven i det. Stycket är naivt och sentimentalt på gränsen till sötsliskighet, och det saknar fullkomligt Beethovens koncentrerade mästerskap. Endast om man jämför detta banala substykke med två andra av mästarens kompositioner framgår det att stycket ändå kan vara äkta. Det ena är de utkast som Beethoven gjorde till en tionde symfoni, som sedermera har rekonstruerats och till och med spelats in på skiva och CD i form av ett kvartslångt orkesterstycke av tvivelaktig kvalitet, men i denna förmenta tionde symfoni finns just de brister och banaliteter som även utmärker Beethovens "Farväl till pianot". Det andra stycke som faktiskt indikerar den sista bagatellens autenticitet är det 25 år tidigare "*Andante Favori*", först komponerat som andra sats till Waldsteinsonaten.

Faktum är att det centrala temat i "Farväl till pianot" är en obetydlig variation av det andra temat i "*Andante Favori*". Även i denna andantesats framstår detta andra tema som tämligen banalt och sekundärt i jämförelse med det riktiga, men i "Farväl till pianot" synes Beethoven ha velat ge detta gamla tema en andra chans genom att ge det en annan mera innerlig modulation, som strävar mera uppåt. Jämförelsen mellan detta nästan identiska tema i "*Andante Favori*" och "Farväl till pianot" tyder faktiskt på att Beethoven ändå är kompositören till detta sentimentala, banala stycke, som ofta blivit gamla pianofröknars och gamla ungmö-dilettanters älsklingsstycke och signaturmelodi, som trots allt åtminstone är bättre än "Jungfruns bön".

Fritänkarbibeln

Ingen hade blivit så förvånad som författaren själv om han fått veta vad hans bok gjordes till efter hans död. Den blev den moraliska grunden och heliga skriften för alla Frankrikes fritänkare under 1600-talet till stort förtret för de bigotta auktoriteterna i Port Royal och hela den etablerade kyrkan. Problemet med författaren Michel de Montaigne (1533-92, jämnårig med drottning Elisabet av England,) är nämligen att han i sitt konsekventa fritänkande, där han tänker helt och hållet som han själv vill helt glömsk av både kyrka och stat, är fullständigt oantastlig. Han grundar sig bara på sina egna erfarenheter, sin mänskokunskap och antika klassiker, främst Plutarkhos, Cicero och Lucretius, och hans bildning är så grundlig

att han gärna inte kan bli mera vederhäftig. Hans logik är perfekt och hans förnuft är så vettigt att han egentligen bara har en jämlike: Voltaire. Samtidigt har han en så hälsosam distans till sig själv och vad han håller på med att hans självironi framstår som ett ideal för alla tider.

Det oförskämda med hans "fritänkeri" är att han nästan helt ignorerar kyrkan. Han struntar i den helt enkelt och nonchalerar den så totalt att det är en klar förolämpning mot hela kyrkan. Han lämnar den avsiktligt därhän därför att han mycket väl vet, att om han sade vad han tänkte om den skulle han bli bränd som kättare. För att dock släta över sin oförskämda nonchalans mot kyrkan tar han ändå upp den till behandling i andra bokens kapitel 12, den längsta av alla essayerna, och den tråkigaste, och på ett sådant sätt att kyrkan måste acceptera det. Han säger nämligen i detta kapitel ingenting som kan tolkas vara mot kyrkan - eller för kyrkan.

Emellertid är han intressantast sedd i ett historiskt perspektiv. Han fick omedelbar betydelse för åtminstone två viktiga skrivande personligheter i England: Shakespearedramatikern och Francis Bacon. Ibland verkar långa avsnitt ur Shakespeares pjäser som direkta citat och axplock från Montaigne, och hela Francis Bacons snusförnuftiga rationalism men snudd på materialism är en direkt fortsättning till Montaignes resonemang.

Om man blickar bakåt är det inte bara mest Plutarkhos som Montaignes filosofier lever vidare på, utan där är också ett säreget släktskap med Marcus Aurelius. Denne var Michel de Montaignes faders älsklingsämne, som han alltid studerade om och om på nytt, och detta måste ha satt spår i Montaignes personlighet. Själva den avståndstagande grundattityden till livets dårskaper är den samma hos Marcus Aurelius som hos Michel den Montaigne.

Om man sedan blickar längre framåt var Michel de Montaigne det sista ämne som vårt sekels störste författare Stefan Zweig lade handen vid innan han dog. Han ville skriva en omfattande biografi om Montaigne, men det ofullbordade jättearbetet om Balzac kom emellan, och han hann aldrig inleda Montaignearbetet på allvar. Vad som mest tilltalade Stefan Zweig hos Montaigne var dennes enastående tankefrihet, och troligen hade Zweigs Montaignebiografi blivit en enorm hymn till just tankefriheten och samvetsfriheten i enlighet med sina tidigare verk om Erasmus och Castellio ("Väld och rätt"). I stället blev Stefan Zweig så störd av Hitlerismens världsterror som förmedlades dagligen och stundligen via massmedia och samtidigt så störd av futtiga bråk med sin husvärd att han i protest mot att han inte fick ha sin tankefrihet i fred begick självmord (februari 1942). Även Erasmus av Rotterdams "Dårskapens lov", en oundgänglig klassiker, passar väl in tillsammans med Michel de Montaignes enastående fria och förnuftiga tankevärld.

Den litterära evighetsfrågan, - del 4

Flera försummade kandidater till vår lista för den öde ön har dykt upp sedan senast, först och främst Benvenuto Cellini, som man bara inte får glömma, men även andra renässansskribenter som den omistlige spanske klassikern Bernal Diaz del Castillo med sin autentiska skildring av det spanska erövringskriget i Mexico med förintelsen av de aztekiska indianerna och deras unika huvudstad Tenochtitlan byggd som ett Venedig på öar i en sjö, som spanjorerna torrlade efter att ha jämnat staden med marken. Tillsammans med honom kan nämnas den anonyma

pikaeskromanen "*Lazarillo de Tormes*", spansk galghumor i sin prydno och på sitt sätt bättre än Don Quixotes beska förlöjligande av alla ideal.

Man har även påmint oss om puritanen John Milton med sina beskrivningar av Satan. Naturligtvis är all Miltons poesi att rekommendera även för öde öar, hur egendomlig och bisarr den än rent sakligt ibland kan förefalla.

En har frågat: "Varför inte Bellman?" och frågan är befogad. Svensken Carl Michael Bellman är lättillgänglig och alltid pittoresk och stundom rent kongenial, så varför inte?

Ett annat måste inför en längre öde ö-vistelse är Edward Gibbons mammutverk "Det romerska imperiets nedgång och fall", en noggrann beskrivning av alla politiska skeenden inom det romerska och det bysantinska imperiet från kejsar Augustus till Konstantinopels fall år 1453, nog så underhållande ibland i sin ständiga gränslösa dekadenta utförsäkning.

Så står vi inför romantikens halsbrytande syndafloed av ny litteratur. Den började egentligen i Tyskland med Goethes och Schillers *Sturm und Drang*-period men smittade snart av sig över hela världen, till Frankrike (glöm aldrig Chateaubriands "Atala!"), till Italien (Leopardis utsökta poesi) till Ryssland (Pusjkins och Lermontovs fantastiska mästerverk: deras samlade verk är definitiva måsten!) för att dock som kraftigast bäras fram i England. Wordsworth, Coleridge, Byron, Shelley och Keats är allesammans kvalificerade poeter men ack så labila, obeständiga och opålitliga! Den enda av dessa fem vars samtliga verk håller är John Keats, han som dog i Rom yngst av alla. Shelley är svårbegriplig till och med på en öde ö, men hans samlade verk tar ändå inte stor plats i bagaget. Lord Byron var mera en färgstark personlighet än en kvalificerad poet, och i alla hans verk kan man finna förargelseväckande fadäser. För den som tycker om att irritera sig på en poets fåfänga är Byron dock den enda rätta. Hos Wordsworth kan man gallra ut det mesta, då han är så extremt provinsiell (liksom Thomas Hardy, Anthony Trollope, Jane Austen, George Meredith bland andra av lokalpatriotiska engelsmän övervärderade engelsmän) medan Coleridges produktion är så sparsam att den bör slås vakt om. Även Amerika har en poet nära besläktad med dessa känslostormbesatta själar: Edgar Allan Poe, vars samlade verk borde betraktas som nästan lika heliga som Bibeln.

Flaggskeppet i romantiken är dock Walter Scott, sedermera sorgligt bortglömd, försummad och undervärderad. Hans produktion är enorm, men allt är värt att ta vara på, i synnerhet hans versdiktning, det mest försummade och nedvärderade av allt han skrivit. Ett poem som "*The Lady of the Lake*" överträffar allt vad Lord Byron skrivit, men Lord Byron gavs ändå en högre prispall för sina mer demoniska och teatraliska effekters skull. Byron är mera dramatisk, men i Scotts lugnare, bredare och trögare flod blänker det alltid ousinligt guld fram i sanden, om man bara orkar vaska fram det. Det har sagts att han mot slutet av sin levnad blev mattare i stilen och att bara alla de romaner han skrev under pseudonym (till och med "*Woodstock*") är något att ha, men Fritänkaren håller inte med om det. Ett så sent konstverk som "Högländets änka" hör till hans mest gripande och dramatiska, och självaste Balzacs favorit var en så sen roman som "Den sköna jungfrun från Perth". Till och med en så bisarr menlöshet som "*Castle Dangerous*" har sitt egenvärde genom sin absurt uppstyltade gotiska stil.

Med Scott som flaggskepp kommer en hel flotta av bisarra och besynnerliga farkoster in i litteraturens dittills välordnade hamn, där de besynnerligaste må nämnas. Vi har Matthew Lewis med sin gotiska roman "Munken", den första skräckromanen, Mary Shelleys underbart romantiska "*Frankenstein*", Frederick

Marryats överspända sjöromaner med den rafflande och gripande *"The Phantom Ship"* som nummer ett, Ernst Theodor Hoffmanns fantastiska produktion av idel griller med dock romanen "Djävulselixiret" som ett oöverträffat mästerverk i sitt slag, bröderna Grimms och H.C.Andersens alla förskräckliga sagor att skrämma små barn med, den sedermera sinnessjuka Nikolaj Gogols sällsamma berättelser om häxor och trollkarlar, martyrer och hjältar från Ukraina och Sankt Petersburg med *"Taras Bulba"* som oförliknligt mästerverk, och den mest absurda av dem alla: geniet Victor Hugo, med sina dikter, dramer och romaner om puckelryggar och monster, galärslavar och självmördare, den ena värre än den andra, de absoluta överdrifternas yttersta mästare. Hans romaner är i början så löjeväckande att även de senare råkat illa ut för ryktet av hans absurditet, vilket är orättvist. "Ringaren i Notre Dame", "Samhällets olycksbarn", "Havets arbetare" och "Skattmänniskan" hör alla fyra till världslitteraturens mest fascinerande mästerverk, och mest ofullkomligt av dessa är faktiskt det mest prisade och populära "Samhällets olycksbarn" medan "Skattmänniskan", det mest vanryktade, är det mest skickligt komponerade.

Då är Balzac mera övervärderad med sina tråkiga borgarromaner om mest tråkiga, småaktiga, grälsjuka och giriga små människor, som aldrig kommer ur sina onda cirklar. *"César Birotteau"* rekommenderas mest, hans mest odiskuterade mästerverk, och till detta kan man bifoga de mest kända *"Eugénie Grandet"* och *"Papa Goriot"*, *"La recherche de l'absolu"* och *"La rabouilleuse"* och några till men absolut inte "Kurtisanernas liv" eller "Förlorade illusioner" - tråkiga mastodontverk utan liv eller mening. Hans absoluta mästerverk är dock troligen den djupt tragiska "Kusin Pons" om människors elakhet.

Då är Stendahl betydligt intressantare i hela sin produktion och även Alexandre Dumas i sina bästa verk som "De tre musketörerna", "Greven av Monte Christo", den delen av "Vicomte de Bragelonne" som behandlar mannen med järnmasken, "Den svarta tulpanen", "De korsikanska bröderna", "Joseph Balsamo", "Varulven" och *"Le chevalier de Maison-Rouge"*. I samma veva får man inte glömma att ta med en stor koffert för Charles Dickens samlade verk, alltid outhärliga överallt och i synnerhet på öde öar, men då har vi redan kommit fram till realismen.

(forts. i nästa nummer.).

Brev från John Bede (exakt översättning)

"Min käre C., I mitt svar på din fråga vill jag även framlägga en svensk översättning till möjlig fördel för dina läsare. Hur kan jag veta var min mor fick sina sagor ifrån? De var samlade arvegods från århundraden av sagoberättanden inom familjen, som möjligen utökats av min moder, som lagt till egna uppfinningar, som vi irländare ofta gör i ett försök att ständigt förbättra sanningen med egna fantasier. Men min teori är som följer. Jag studerade aldrig ert finska nationalepos *Kalevala* noggrant själv om jag än hört talas om det, och jag betvivlar inte likheten mellan detta och mina familjesagor, som måste ha samma ursprung. Jag tror att både ursprunget till mina keltiska sagor och *Kalevala* är hyperboréerna som levde längs Norges norra kust förr i tiden, när klimatet var varmare före den senaste istiden. Dessa människor, vittnar även Homeros om, hade en utvecklad förmåga att berätta sagor och bevara dem, och jag tror att en sista rest av denna tradition var de norrmän som for till Island och inledde en ny sagodiktning där. Troligen överfördes även

denna samma tradition söderut över bergen och togs över av de ugriska folk som då kom till Lappland och Finland för att stanna där. Särskilt togs den senare historien om Odens sista dagar väl om hand, eftersom han bosatte sig bland finnar men i Ostrobothnia, inte i Karelen. Som ofta är fallet finns det inget spår kvar av de ursprungliga sagoberättarna längs Norges nordkust (norr om Lofoten ända fram till Barents Hav), men två telningar lyckades fly, den ena över landet till Finland för att där ge upphov till Kalevala (före den senaste istiden) och den andra över havet till öarna omkring Nordsjön.

Nu är jag så osäker på det svenska språket eftersom jag har talat det så litet sedan min moder dog, så av ren lättja överlåter jag översättningen åt dig. Korrektera min svenska språk när det är nödvändig att göra."

Kommentar. Vad som i viss mån bestyrker John Bedes påstående att han inte fått sina historier från Kalevala är de påtagliga skillnaderna mellan Kalevala och John Bede. Den största och kanske avgörande av dessa är Kalevalas besvärjelser. Kalevala är fullt av besvärjelser som ofta är helt obegripliga och saknar all sans och logik. Hos John Bede är sejdekonsten fullständigt klar och konkret, den är logisk och har alltid klara syften, och denna klarhet i tanken ("*there is method in it*") saknas nästan helt i Kalevala. Detta finska nationalpoem är mera "tillflummat" i karaktären medan John Bedes keltiska version är mera klar i tanken, har tydligare utmejslade karaktärer och inget "flum" alls. Det kanske intressantaste med John Bedes version i jämförelse med Kalevala är, att dessa olika versioner av samma händelseförlopp tydligt indikerar ett ursprung av historiskt verkliga händelser.

Emellertid måste man även kritisera John Bedes teorier, som inte stämmer rent kronologiskt. Enligt honom så skulle alltså hyperboréerna i norra Norge ha diktat dessa sagor redan före den senaste istiden, alltså för mer än 12,000 år sedan, medan sagorna skildrar skeenden för bara 3500 år sedan. Här är kort sagt något som inte stämmer. Frågan är när hyperboréerna egentligen levde. Eftersom Homeros kände till dem kan det ha varit så sent som under hans egen tid, alltså åttonde århundradet före vår tideräkning.

Vi frågade dock John Bede även om vad Oden egentligen menade med sin gåtfulla sorti. "Fattar du inte?" svarade han. "Hela Odens senare saga handlar bara om hans problem med damer. Han presterade bara misslyckanden, och när han försökte gilja även åt sina vänner blev det ännu värre fiaskon. Till slut gav han upp och gav helt enkelt fan i kvinnorna, och hans sista ord i saken är bara en besviken mans yttersta förolämpning mot det veka könet när det gett honom på båten."

På grund av dessa diskussioner uppskjuter vi fortsättningen av "Gotisk historia" till nästa nummer.

Vårresan, del 2 : Rumänien.

Ungern förblir ett underbart land med underbara människor, som jag alltid kommer att trivas i och känna mig hemma i, och det är alltid ett nöje att återvända dit och upptäcka nya sidor av landet och människorna.

Rumänien var emellertid ett nytt land för mig. Helt oävet var det inte men ganska spännande.

Avfärden dit från Budapest antydde redan besökets rafflande karaktär. Tåget från Esztergom nådde Nyugati Pu klockan 18.50, och på 35 minuter måste jag således

hinna gå till Keleti Pu med allt mitt bagage, ty ingen taxi var till synes, så som fallet alltid är när man behöver dem. Precis när jag kom fram till Keleti Pu avgick tåget, och jag kom med på sista vagnen.

Dagens innehållsrika och stressade program hade inte medgivit något utrymme för vare sig lunch eller middag. Jag hade hoppats hinna köpa något på stationen, vilket tågets punktliga avgång hindrade. På tåget fanns det emellertid en uppsattare med mat- och dryckesvagn. Jag såg honom skymta förbi min kupé en gång, men han hade skyndsamt och försvann snabbt med sin läckerhetsvagn utan att jag kunde hinna i fatt honom. Tålmodigt inväntade jag i stället hans återkomst. Denna dröjde. Till slut gick jag ut för att söka honom - han hade försvunnit i de tre sista vagnarna bakom min, så han borde kunna lokaliseras. Jag kammade noll i de första två vagnarna. Den tredje och sista var reserverad för första klass. I den sista av denna vagns kupéer fann jag honom med sin vagn, men han låg och sov, kupén var släckt och låst, och han var totalt utslagen. Fåfänga försök gjordes att med knackningar återkalla honom till medvetandet om sina plikter. Läget var hopplöst. Han bara sov.

Med spänning såg jag fram emot gränsöverskridandet. Formaliteterna var mer ordentliga på den ungerska sidan: ett helt kompani av ungersk passkontrollspersonal med tulltjänstemän och annan uniformerad milis utförde noggrann passkontroll en och två och tre gånger om. På den rumänska sidan upphörde ordningen. Tågundersökningskommissionen där bestod av ännu elegantare myndighetspersoner som inte visste hur de skulle hantera utlänningar. En konduktör krävde att jag utom färdbiljetten även måste lösa platsbiljett, vilket inte tidigare hade behövts på detta tåg direkt från Prag och Berlin, denna platsbiljett kunde endast lösas med rumänska *lei* vilket jag ännu inte lyckats skaffa mig, och då jag ville stiga av tåget för att växla pengar och tillmötesgå min konduktör förbjöds jag detta av annan uniformerad personal. Resultat: dödläge. En civilklädd dam, som kom ombord, lät mig slutligen både betala för ett extra billigt visum (bara 35 tyska mark) och växla pengar. För 1100 ungerska forint (c:a 70 kronor) fick jag emellertid bara 6000 lei, medan jag för 20 tyska mark (drygt 100 kronor) fick 25,000 lei. Hur hon räknade vet jag inte. Jag fick aldrig se någon kursuppgift på den rumänska valutan.

Rumänerna däremot framstod som intressanta, vänliga och sympatiska. Min penningväxlande dam rekommenderade att jag inte stannade längre än en dag i Bukarest och nästan skämdes för sitt land och sitt folk, som var så fattigt.

Emellertid var den rumänska fattigdomen inte ekonomisk. Landet är rikt på resurser, och folket verkar energiskt och aktivt - man ser sällan slöfockar på Balkan. Visserligen skulle man kunna beteckna Rumänien som Europas Indien - standarden är sämre än i Turkiet, socialvården till synes obefintlig, tiggarskrået påfallande överallt, men folket verkar hederligt och mera förnöjsamt än det bulgariska - den värsta sortens människor jag upplevde var vanliga narrar till skojare.

Katastrofen i Rumänien är i stället den andliga fattigdomen. Diktatorn Ceaucescu med sitt av Nordkoreas framlidne diktator inspirerade spritt språngande storhetsvansinne vinnlade sig om att utrota hela Rumäniens tidigare historia och särskilt dess kyrka. Fler kloster och kyrkor har rivits av socialismen i Rumänien än någon annanstans i Europa. En liknande ofärd ser man bara i Kina. På Bukarests turistkarta finns bara en enda kyrka utsatt, som då är den ortodoxa katedralen, som så omsorgsfullt restaurerades av konung Carol på 30-talet. När jag först frågade människor om denna katedral visste ingen var den låg och kände nästan ingen till den. Under Ceaucescus kvartssekellånga diktatur har han nästan helt lyckats utplåna allt religiöst ur människornas medvetande med ett hårresande katastrofalt resultat för

landets andliga klimat och utseende - i centrala Bukarest har nästan hela den gamla staden med alla dess kyrkor utplånats för att ge plats åt gråa sterila funkismonument, ständigt överträffande varandra i livlöshet och tristess.

Man kan ha sina logiska invändningar mot religiöst tänkande, men friheten därifrån har nästan alltid lett till slaveri snarare än frihet. Ingenting är så befrämjande för fantasin som religionen, och ingenting är mera hälsosamt för människans sinne än att fritt få utveckla och begagna sin fantasi, som Einstein sade: "Fantasi är viktigare än kunskap." Han menade att fantasin var det samma som människans rent kreativa förmåga medan kunskap bara är som ett verktyg att bearbeta den med.

Man ser även en annan baksida av den totala sekulariseringen: ett omfattande alkoholmissbruk överallt. I Bukarest formligen ramlar alkoholisterna över en, och alkoholismen har på många håll blivit som ett substitut för religionen, som accepteras och uppmuntras överallt.

Ingenting ont om alkohol i goda drycker och rimliga proportioner, men till och med min egna enda betrodda husläkare doktor Sandy, som betecknar sig själv som en gammal whisky-doktor (som har samma klang och rang ungefär som en brännvinsadvokat) ordinerar sprit bara som medicin i nödfall och helst bara i måttliga proportioner.

Summan av Rumänien blir ändå positiv. Landet har det värsta bakom sig och definitivt en lovande framtid. Jag tror inte att det kommer att behöva tillhöra kategorin "Europas fattigaste land" särskilt länge, då efter de krigiska delarna av Jugoslavien man bara kommer att finna extrem fattigdom i Europa i länder ständigt längre och längre åt öster, ex. Moldavien, Vitryssland, Ukraina och Ryssland.

Till den positiva bilden av Rumänien bidrog även mitt underbara resällskap från Bukarest till Sofia. Vi var fem personer, två rumäner, en montenegrin, en ukrainare och en svensk, och mellan oss talades det i kors sex språk: rumänska, ryska, engelska, franska, tyska och italienska. Montenegrinaren hade arbetat fem år i England och även en tid i Tyskland, Italien och Danmark, så han var mycket duktig i engelska och njöt av att få tala det med mig, då han alltid längtade tillbaka till England och kände sig hemma där. Med sin gode vän ukrainaren talade han ryska, men med mig talade ukrainaren tyska. Den ena rumänen, den mest sympatiska i sällskapet, talade en utsökt franska medan den andra rumänen, en ung teolog, behärskade både engelska och tyska. Sällan har jag haft så gott och så underhållande resällskap. Montenegrinaren talade varmt om England men uttryckte sin starka oro över Tyskland och dess ekonomiska frammarsch. Han hade aldrig kunnat trivas i Tyskland då han upplevde tyskarna som svåra och fyrkantiga, hårda och oberäkneliga. Ukrainaren var expert på ämnet vodka och bjöd gärna frikostigt omkring sig av denna kostliga vara, "livets mjölk" för alltför många slaver. Han bekräftade min uppfattning att Rumänien var ett rikt land i jämförelse med länder längre österut som Ukraina.

Ändå var fattigdomen i Rumänien alltför överväldigande. Bukarest omges av oöverskådliga slumområden, ungefär som plåtruckelförstäderna utanför miljonstäderna i Latinamerika, av sådan beskaffenhet att det skär en i hjärtat när man ser dem i all oändlighet från tågönstret när tåget lämnar staden. Tiggarna har jag tidigare nämnt: de drar sig inte för att exponera sina hemskaste lyten och sjukdomar för att vädja till folks barmhärtighet. En polioskadad man drog sig fram på trottoaren i snövädret med sitt förtvinade förvridna polioskadade spindelben helt naket och blottat för hela världen.

Snövädret var så tätt i Bukarest att några utflykter där på egen hand var otänkbara. Det snöade under hela resan till Bulgarien, och ingen värme fanns i tåget. Rumänen som talade franska frös alldeles oerhört och måste ideligen gå ut i korridoren för att stampa i sig lite värme. Han visste allt om kriget i Bosnien och Turkiet och kunde ge mig en hel del ny intressant information. Han betraktade Turkiet som en tysk koloni och bosnienmuslimerna som precis lika goda kålsupare som serberna. Han var mycket besviken på västerlandet för dess cyniska opportunistiska politik. Varför samlades hela världen för att rädda Kuwait? För att Kuwait hade olja. Varför låter världen både kriget i Bosnien och det turkiska kriget mot kurderna fortgå i all oändlighet? Därför att varken Bosnien eller Kurdistan har olja eller något annat lönsamt att besvära sig för.

Mitt transitvisum för Rumänien kostade 35 DM, men för ett transitvisum genom Bulgarien måste jag betala 55, och det varade då bara i 30 timmar. Även de bulgariska tull- och passkontrollmyndigheterna var betydligt hårdare än de rumänska: för första gången under resan måste jag öppna allt mitt bagage. Rumänien var trots all sin fattigdom ett gästfritt, vänligt och sympatiskt land, medan Bulgarien var betydligt kärvare och svårare. I Rumänien fanns det inte en person som inte genast tog mig för en ortodox präst, men i Bulgarien blev man konsekvent betraktad bara som en dum utlänning att plocka på pengar. I Rumänien måste man dock alltid ha en extra platsbiljett när man reser på tåg, då tågen där vanligen är överfulla. Rumänerna är ett stort folk i ett litet land, då diktatorn Ceausescu under tjugo år försökte tvinga varje rumänsk familj att ha minst fem barn.

(I nästa nummer : *Bulgarien.*)

En Kul Turresa, del 7.

En helt annan dimension av livet möter en i Palermo. Det är en avgrund. Det som ligger närmast till hands är att bli rädd och fly. Men om man kommer över denna helt logiska skräck för Siciliens "*terribilità*", vilket är en hög tröskel att bestiga, så kan man sedan aldrig mer vara utan Sicilien i sitt hjärta.

Bättre kan då Siciliens mentalitet uttryckas i musik. Låt mig få citera min musikaliske professor i Palermo:

"Musik är konsten att bemästra helvetet. Dante visade oss vägen. Det enda som alltid kan bemästra barbariet, den mänskliga brutaliteten, den naturliga råheten, det totala mörkret, ja, själva maffian, är den disciplinerade skönheten genom främst poesi eller musik. Det är detta Beethovens liv handlar om. Det är det Dantes hela diktning handlar om, när han i poetisk formfulländning sätter hela kyrkan på plats efter tusen års kyrklig diktatur och godtycke. Men Dantes diktning har sina rötter i Palermo, där den italienska poesin föddes, där italienskan blev ett litterärt språk, och där tankefriheten föddes under Fredrik II:s, Stupor Mundis, den siste italienske kejsarens och den störste kättarens ledning.

Men musikens liv är inte lätt, i synnerhet inte idag, när all skön musik har överröstats av hjärntvätt genom TV och etablerad rockmusik överallt. Liksom din väninna i Genua menar att Dante om han levde idag aldrig skulle få något publicerat, så skulle Beethoven om han levde idag aldrig få en chans utan genast sättas på sinnessjukhus. Mozart skulle dö ännu yngre och få ännu mindre utgivet och presenterat, Berlioz skulle skrattas ut, Wagner och Mahler skulle lynchas, och endast

mästare som Verdi, Puccini, Cilea och Bellini skulle ha någon chans, och bara i Italien. Musikens enda sätt att överleva idag vore om mänskligheten äntligen växte upp och insåg rockmusik-oväsendets totala värdelöshet.

De flesta riktiga musiker idag överlever genom klosterisolering. De sluter sig inne i sina egna världar, som Bach, och kommer frivilligt utanför det värdelösa modets värld. De får kämpa ensamma mot en överväldigande övermakt av ignorans för att överleva, men om de är riktiga musiker klarar de av det.

Det finns bara ett brott som en riktig musiker kan begå, och det är att ge upp. Om han slutar musicera av andra skäl än med ålderns rätt ger han upp sin själ i förtid. Han bara måste fortsätta spela så länge han lever, ty annars väntar honom ett öde värre än döden, nämligen att inte kunna förlåta sig själv. En riktig musiker som ger upp är därför ett svårare fall än en självmördare. Döden är lättare än för en riktig musiker att ge upp musiken.

Musik är därför även att gå till rätta med sig själv, ett slags terapi, som bearbetar överkänslor och som disciplinerar det undermedvetna. Exempelvis finns det inget bättre medel än musiken när det gäller att bearbeta sorgen och vända denna i konstruktiv riktning. Se på alla Requiemmassor som komponerats, av vilka Verdis är den förnämsta, en tonsättare av gigantiska sorger, och Brahms' kommer som nummer två, också en man av gigantiska sorger. Är något parti ur något Requiem mera gripande än Mozarts *Lacrymosa*, de sista toner han komponerade i livet på den absoluta gränsen till döden? Musik har en förmåga att ta upp och ut det allra djupaste i människan, mjuka upp det, förädla det, lösa alla knutar och förlösa själen. Ingen annan konstform har samma förmåga att utveckla människans yttersta andliga resurser och vända hennes största svårigheter och prövningar till en andlig seger över allt ont, fåfängt, världsligt och dödligt." - *Professor Bellassai*.

Som illustration till Palermos avgrunder kan anföras den tidningssida som värden på mitt pensionat lagt ut åt sina gäster till att lägga sina skor på. Artikeln på sidan handlade om ett Aidsfall som levde på Palermos gator. Hans föräldrar var döda, han hade inga släktingar, och hans fru var heroinist och lika hemlös och fågelfri. Ingen kunde ta hand om dem, och ingenting kunde hindra dem från att fortsätta leva öppet med aids och heroin. Sådant stod med stora rubriker att läsa om i Palermos dagstidning, och en hotellvärd drog sig inte för att lägga ut sådana artiklar åt sina gäster från Norden att lägga sina skor på, så att de måste se och läsa artikeln om de tog av sig skorna.

Mina goda vänner i Palermo hade flyttat in i en större våning. De hade redan ägt den i fem år, men den hade varit uthyrd redan innan de köpte den. Den italienska lagen har ett maximalt skydd för boende, hemfrid och hyresgäster. Därför kunde inte mina vänner bli av med sin hyresgäst förrän efter fem år. När hyresgästen äntligen flyttade lämnade hon inte husets nycklar ifrån sig utan tog dem med sig, så att husets ägare måste bryta sig in i sitt hus. Detta befanns då vara i ett obeskrivligt tillstånd. Hyresgästen hade systematiskt förstört allt som gått att förstöra och tagit med sig allt som gått att ta med sig inklusive dörrhandtag, golvplattor, badrumskranar, skåpdörrar och balkongräcken. Sedan hade mina vänner fått tillbringa hela sommaren (århundradets varmaste med temperaturer uppåt 40 grader) med att reparera och restaurera sin våning. De hade fullständigt slitit ut sig men redan klarat av hälften av arbetet.

Som gäst under sådana omständigheter ville jag inte ytterligare belasta dem utan lämnade därför Palermo efter bara två nätter. Emellertid ledde just detta till att jag

fick träffa ytterligare en intressant sicilianare som var vitt berest och hade en lång livstids erfarenhet bakom sig.

Han berättade lyriskt om det gamla Palermo hur det hade sett ut före kriget. På den tiden när man reste upp till Monreale var staden inte större än en tredjedel av sin nuvarande yta, och större delen var grön med vackra villor och grönskande trädgårdar. När man då blickade ut över Palermo från Monreale möttes man av en sagolik doft från alla trädgårdarna. Staden var då ett paradiset och kallades då av palermitanerna själva för det Gyllene Hornet ("*La Conca d'Oro*"), ty så rik och blomstrande av skönhet och fågning var staden.

Sedan kom kriget med bombning av hela hamnen och sedan återuppbyggnad med 60-talets hänsynslösa exploateringspolitik för främjandet av funktionalismens totala stillöshet. Palermo blev en storstad av kala skyskrapor, villorna och trädgårdarna revs och förstördes, vad expansionspolitiken inte förstörde förstörde i stället den omänskliga trafiken, och när man idag blickar ut över Palermo från Monreale ser man bara skyskrapor och en ständig smog som stinker. Aids- och heroinproblematiken har sedan kommit under 90-talet. Bara för två år sedan kunde jag tillfredsställande konstatera att Palermo fortfarande var fritt från sådant.

(forts. i nästa nummer.)

Himalayaturer, del 4 : Kris i Almora.

Naini Tal var ett underbart vackert ställe och nästan europeiskt till karaktären. Människorna var mer än vänliga, och där fanns ett antal kristna kyrkor i anmärkningsvärt flitigt bruk. Vi bodde strax intill en "*Church of St. Francis*" som var katolsk med mässor faktiskt varje dag.

Naini Tal har också ett stort förflutet som Uttar Pradeshs sommarhuvudstad innan Delhi blev huvudstad och Simla dess sommarhuvudstad.

Omständigheterna tvingade oss att ånyo separera i Naini Tal. Tony ville prompt besöka ett ställe vid namn Haidakhan som skulle ligga någonstans intill Haldwani. Problemet var att det inte bara fanns två Haldwani (Haldwani och Haldwani cum Kathgodam, där järnvägen slutar,) utan dessutom två Haidakhan. På vägen från Haldwani till Naini Tal spejade vi längs vägen efter Haidakhan utan att finna någon skylt därom eller ens ett enda *ashram* (hinduiskt kloster). I Naini Tal trodde sig sedan Tony ha informerat sig rätt om rätt Haidakhan och var det låg, varför han propsade på att åka tillbaka, något som jag var helt omotiverad till och ointresserad av. Ett besök vid detta okända ställe någonstans på okänd plats var tydligen viktigt för Tonys utbildning, då där hade verkat en mästare i andningspedagogik, en viss Babaji, vilket var Tonys speciella utbildningsområde.

Efter att Tony lämnat mig i Naini Tal fortsatte jag i stället till Almora. Hur vi åter ska få kontakt med varandra vete gudarna. De tre hotell i Almora som jag namngav för honom som troliga tillhåll för mig hade alla upphört när jag kom fram utom ett, som bytt telefonnummer. Förhoppningsvis kan han få reda på detta - det är bara ett suffix på två tvåor som tillkommit - och där väntar honom ett meddelande om hur han kan finna mig. Han skulle komma efter till Almora när han var klar från Haidakhan, men vem vet när det blir? Tyvärr har vi olika rytmer - jag vill ständigt vidare, medan han ständigt vill stanna kvar. Min största skräck i Indien är att halka efter tidtabellen medan han tycks tro att allt kan hinnas med om man bara slår sig till

ro tillräckligt mycket. Inget tåg väntar på en resenär, och tyvärr har jag bara haft dåliga erfarenheter tidigare av att förlora ovärderlig tid på att söka efter ställen som man inte vet exakt var de ligger.

Har vi tur hinner han ifatt mig. Har vi otur gör han det inte, och i så fall ses vi inte igen förrän vid hemflygningen. Han fick i alla fall med sig all vår whisky (*Chivas Regal*) medan jag föredrog den mildare flaskan Martini.

Väntedygnet i Almora utnyttjades till en dagsutflykt till Kausani, ett ställe som är mest berömt för sin oerhörda utsikt över Garwhal Himalaya med de högsta topparna i parad längs horisonten, fritt hängande uppe i himmelen ungefär som Kilimanjaro i Afrika: Trisul, Nanda Devi, Nanda Kot och även Daulagiri längre åt väster i fjärran. I Kausani finns även ett berömt ashram, vilket hade varit något för Tony. I Kausani intog jag resans hittills billigaste fullödiga middag: 10 rupier (2:50 kronor). Stället var oförglömligt för sin höga klara luft, den långa vackra resan dit genom en underskön dal, dess formidabla vänlighet och dess höga drömmar.

När jag återkom till Almora halv 5 förelåg intet livstecken från Tony. Jag återbesökte hotellet som jag lämnat ett meddelande hos, men ingen hade ringt. Det var bara att fara vidare och hoppas att Tony var i goda händer i Haidakhans ashram, om han hade hittat dit.

Från Pithoragar finns det ännu en möjlighet att återkomma till Almora för att sedan ta tåget vidare österut från Haldwani, men vi får se. Ingen vet vilka möjligheter som finns i Pithoragar.

Förmodligen blir Johannes rasande när han får veta att jag lämnat Tony i sticket - att slarva bort en medresenär är det sämsta man kan göra på en resa - men han lämnade faktiskt mig först. Jag föreslog den möjligheten att jag skulle invänta honom i Naini Tal, men han tyckte själv det var bättre att jag fortsatte. Framtiden får utvisa den vidare utvecklingen av denna synnerligen oönskade problematik.

Färden till Pithoragar var storslagen som alltid i Himalaya. Vägen ringlade sig utmed vattendrag och uppför hisnande höjder i hårnålsfina enfiliga serpentinvägar av sämsta kvalitet - (ibland hade telefonstolpar kollapsat så att ledningarna låg tilltrasslade eller avskurna över vägen, ibland hade en bit av vägen rasat så att dess enfiliga bredd halverats, ibland passerades vattendrag utan broar, osv,) - så att dessa bussvägar knappast kan rekommenderas åt folk med anlag för svindel.

Efter den svindlande vackra landskapsfärden blev dock själva Pithoragar något av en besvikelse. Det var en oväntat stor stad och en av dessa besvärliga indiska städer där engelska knappast talas alls, engelsk skyltning ej heller förekommer och man är den enda i hela staden av europeisk ras. Staden fyllde mig med lika mycket ovilja som alla större myllrande indiska städer, fastän dess läge var hur pittoreskt som helst.

Emellertid innebar Pithoragar något av en vändpunkt på resan. Jag reste dit för Swami Pravanandas skull, den främsta av alla experter på pilgrimsvägar till Kailas, och han hade förekommit här så sent som 1981, när vägen till Kailas åter öppnades för hinduer för första gången på 22 år. Han var då 88 år gammal och kunde alltså knappast väntas leva ännu idag.

Emellertid var han ganska väl känd fortfarande, men ingen visste något om hans ändalykt. Om pilgrimsrutten fick jag dock den informationen, att den fortfarande fungerade och var öppen men bara för hinduer. Vårt enda sätt som västerlänningar att komma till Kailas är alltså genom dyra sällskapsresor som "*Läs och Res*" eller den

klassiska metoden att maskera sig, förse sig med förfalskade dokument och i hemlighet ta sig över gränsen, en metod som fungerar, om man bara har rätt vilja och inställning. Johannes har alltid klarat sig med den metoden.

Ej heller kunde man från Pithoragar ta sig in till Nepal fastän gränsen bara var tre mil åt öster. Man måste ha formellt nepalesiskt visum innan, eller man möttes av utvisning direkt. Även om man har visum ligger första möjliga gränsövergång mot Nepal femton mil söderut vid Tanakpur, om man inte väljer att smugla sig förbi Tinkelpasset längst i norr vid Lipu Lekh, det fatala passet mot Kailas, i vars närhet de sista 40 frihetskämparna för Tibet massakrerades genom förräderi och bakhåll.

För övernattning hänvisades jag till *the Tourist Bungalow* utanför staden, ett hyfsat, billigt och drägligt ställe för bara 30 rupier. Men mitt ärende i Pithoragar var slutfört, och det kändes bäst att återvända till Almora, fastän det varit vettigast att stanna i Pithoragar över natten och följande morgon fortsätta österut via järnvägen i Tanakpur.

En ung man med jeep ställde sig till mitt förfogande för 600 rupier. Jag erbjöd 300, varefter kompromissandet slutade vid ett avtal om 350. Men resan var såpass tacknämlig och oförglömlig i det trolska eftermiddagsljuset med flera underbara te-raster och till och med litet mat med rom (42,8% av det indiska märket "James Bond") att jag gav honom 400. Det var ju ändå en sträcka på 12 mil genom världens vackraste landskap, som med sina tusenetersraviner och tornande berg i den varma kvällssolen flöt förbi som en överklig drömvärld närmast lik kinesiska sago- och ideal-landskap...

(forts. i nästa nummer.)

Brev från Indien

Ett flertal brev har nått oss från Indien efter vår resa, i synnerhet efter vårt utskick av det tredje numret på engelska, som ju bara handlade om Tibet, ibland har det till och med kommit två brev om dagen, och somliga har rentav redan hunnit skriva två gånger från Indien till Sverige sedan mars. Emellertid har Johannes varit moltyst ända sedan vårt korta möte i Kalimpong, tills det plötsligt äntligen kom ett brev denna vecka. Här är det:

"Min käre vän, Du tycks ha otur med dina präster. Hur var det? Din förste kyrkoherde gav dig sparken som organist emedan du vägrat skriva på ett papper som förbjöd dig att någonsin mera sjunga solo eller använda egna kompositioner i kyrkan som organist - ett typiskt katolskt-jesuitiskt tillvägagångssätt. Och din rabbin i synagogan gjorde allt för att få det templets musik att upphöra emedan han upplevde det som en förnedring att behöva sjunga tillsammans med en ojudisk kör av anställda damer och lyckades få dig att sluta som organist ehuru icke på det sätt han hade tänkt sig. Och nu en protestantisk kyrkoherde som vill tysta Fritänkaren.

Och till detta kommer då jag, som även i år ser det som min plikt att avråda dig från att försöka göra en resa till Kailas. Men låt oss slutbehandla dina andra präster först.

Jag vet inte vad som hänt mellan dig och din nya kyrkoherde, om det har hänt något. Briefa mig gärna om sakliga fakta. Mitt råd är: vad du än gör, så gör aldrig en präst till din fiende. Om jag minns rätt lyckades du alltid hålla god kontakt med

rabbi Wolkoff trots hans fula tricks med att rensa en liberal synagoga från alla dess liberala element, och försök även hålla kontakten med den aktuella kyrkoherden på en konstruktiv nivå. Jag tror att jag har träffat honom en gång, om det är samme man. Han framstod för mig som en sällsynt tolerant och liberal präst med förkärlek för att gynna freaks och utslagna. Din Fritänkare hör tyvärr till en helt annan kategori, även om den på sätt och vis varit en tidning för de fattiga, då den haft en beundransvärd förmåga att trots motvind slå vakt om sina gratisprenumeranter - som undertecknad.

Jag kommer inte med några varningar i år men vill ändå avråda från Kailas. Vid ett senare tillfälle skall du få en full rapport om vad som egentligen pågår i Kina. Om någon kinesisk myndighet får veta vem du är kan du och hela ditt "Res-och-Läs"-sällskap räkna med utvisning direkt, och sedan blir det inga fler turer för "Läs och Res" till Tibet eller Kina. Mitt råd är: satsa på en Italienresa i höst i stället, och kom sedan till Indien i november. Din far visste precis vad han gjorde när han preciserade att hans kvarlåtenskap bara fick användas för resor till Italien - det finns inget mer hälsosamt land i världen, både beträffande kropp och själ, kultur och historia, klimat och kök.

För att vara rättvis måste det medges att din Kailasresa naturligtvis även skulle innebära fördelar som meriten av att ha besökt Kailas och Mount Everest, och mig får du även träffa, men den största oron bereder mig ditt Kailasprojekt genom vad du tror kan bli dess konsekvenser för ditt musikliv. Fastän jag känner bättre till ditt handikapp än någon annan kan jag omöjligt förstå mig dig skild från Beethoven, lika litet som jag kan föreställa mig att du toge parti mot Israel. Har du fortfarande kontakt med dina vänner i Haifa? Skicka mig gärna, om du kan, kopior av deras tidning.

Därmed tror jag mig ha författat det viktigaste för den här gången, och jag ber om ursäkt för min långa tystnad, men som både du och doktor Sun har gissat har jag inte varit helt i jämvikt. Nu rasar turistsäsongen för fullt i Darjiling med trekgalningar i varenda vrå av Himalaya medan man kanske bara här i Kalimpong ännu kan få vara någorlunda i fred för västerlandet, men ännu finns det även orörda hörn kvar av Sikkim.

Även Kim hälsar."

Skandalen i prästgården

Enligt samstämmiga rapporter var ifrågavarande präst förträfflig som sådan tills han blev kyrkoherde. I och med att han fick denna maktställning har denna medfört problem för honom av vilka det största inte är ovanligt för präster i maktställning: svårighet att umgås och samarbeta normalt med personal och kolleger. Hårdast av detta problem synes en socialdemokratisk präst ha blivit drabbad, då denne nu till följd av kritik och anklagelser mot kyrkoherden har ett hot om avstängning hängande över sig, då han genom sin kritik skadar svenska kyrkans trovärdighet och anseende.

Misstaget från svenska kyrkans sida synes vara att vidta åtgärder utan förundersökningar. Om en präst kommer med anklagelser mot en överordnad kyrkoherde borde sanningshalten av dessa anklagelser först utredas innan prästen blir straffad för vanlig mänsklig yttrandefrihet. Det är alltid vanskligt att ta någonting för givet, och svenska kyrkan synes i detta fall ha tagit för givet att

prästens anklagelser måste ha varit grundlösa. I dessa anklagelser ingick bland annat stipulerad förskingring från kyrkoherdens sida av kyrkliga medel till förmån för sitt kyrkopolitiska parti "Kyrkans vänner".

Mot bakgrund av detta bör då kyrkoherdens anmärkningsvärda snålhet ses, när han svartsjukt bevakar församlingens kopieringsapparat och vägrar låta några kopior tas av den utom i arbetets tjänst. Detta kan synas korrekt men anmärkningsvärt i skenet av andra extremt toleranta sidor hos samme kyrkoherde i exempelvis uppmuntrandet och välsignandet av homosexuella förbindelser. Extrem liberalism åt ett håll synes motbalanseras av extrem intolerans och småaktighet åt ett annat.

De tre privata konfrontationer som under årens lopp ägt rum mellan vederbörande och kyrkoherden kan här dokumenteras.

Som gäst i församlingen var jag intresserad av att ha en vänskaplig kontakt med kyrkoherden, varför jag julen 1989 skänkte honom en julhälsning i form av mitt personliga julbrev för det året. I stället för det lilla tack för visad vänlighet som en dylik julhälsning hade förtjänat mottog jag vid följande möte med kyrkoherden en formlig utskällning för att han tog för givet att jag hade använt församlingens kopieringsmaskin, vilket jag inte hade.

När en ung blond dam vikarierade i församlingen som organist våren 1990 ockuperades kyrkan av iranier i en skäligen protestaktion, som dock urartade så att dessa utvisningshotade iranier kom att bebo kyrkan under månader, vilket omöjliggjorde normal arbetskapacitet för organistvikarien, som under månader som ung blond dam måste arbeta ensam bland idel desperata svartmuskiga iranska män, som aldrig gjorde något för att underlätta hennes arbete. Bland annat drog de sig inte för att musicera samtidigt som organistvikarien hade körrepetition. Att dessa missförhållanden fick pågå i månader utan att någon ansvarig gjorde något åt saken föranledde mig att författa en klagoskrift till prästerna, vilken upptogs mycket illa av kyrkoherden, som inledde mitt följande möte med honom med att demonstrativt smälla igen dörren om sig till sitt rum så fort han såg mig. En full rapport om vår därpå följande konfrontation har tidigare (före Fritänkarens dagar) offentliggjorts.

Under vårt tredje och sista möte på tu man hand sommaren 1994 begav jag mig ner till expeditionen och bad om tillstånd att få kopiera på eget papper, vilket jag hade med mig. Han upplyste mig då om att det numera kostade 50 öre för varje kopia man tog. Jag bad då att få en billigare offert då jag hade eget papper med mig. (Det borde rimligtvis ha blivit 10 öre billigare.) Detta nekades med den ursäkten att Svenska Kyrkan måste spara 500 miljoner kronor. Enligt detta resonemang skulle alltså han kunna spara in 500 miljoner kronor åt Svenska Kyrkan med att inte låta mig använda kyrkans kopieringsmaskin. Det är exakt samma sätt att tänka som taxeringsintendent Anna-Stina Nilsson visade prov på när hon 1983 försvarade sin forcering av skönstaxeringen av en som bevisligen levde under existensminimum med, att staten behövde 500 miljoner för en ny cancerforskningsanstalt i Dalarna, som om hon kunde driva in 500 miljoner kronor åt staten med att skönstaxera deklaranter som levde under existensminimum.

Det är denna odemokratiska mentalitet hos svensk överhet som är den största boven i hela landet och som borde avlägsnas som en elakartad tumör genom ett välbehövligt kirurgiskt ingrepp omfattande hela samhället.

En anonym prenumerant har bidragit med följande karakteristik av det etablerade idiotsamhällets initiativtagarsmoral:

Byråkrataspirantspirin

"Enkelt uttryckt vill vi i denna fas
projicera subjektgruppens komplexa kapacitet
i objektgruppens inkarnationspotential
och därmed åstadkomma en återströmning
varvid den senares universella konceptualisering
visualiseras karismatiskt
för den förras arbetsökandememorial."

m.a.o. vill vi förenkla och öka förståelsen.

(Kort sagt: alla initiativ vare omöjliga.
Härav följer, att var och en som försöker
vare fritt villebråd och fredlös tills oskadliggjord.)

P.S. till prästgårdens kopieringsmaskin: den har aldrig havererat under Fritänkarens varsamma hantering, medan den vid återkomsten från våra resor alltid har befunnits vara i kvaddat tillstånd. Den yttersta anledningen till dess kodifiering (med uteslutning av varsamma Fritänkare) synes ha varit att församlingsledningen vill bespara sig så mycket besvär som möjligt med byte av färgpatroner.

Valborg '95

Årets främsta Valborgsproblematik visade sig vara fracken. Somliga hade helt enkelt vuxit ur den, då de ej längre lämpade sig som levande korvstoppningsmaterial. I dessa saknade frackars ställe synes i gengäld ett nytt mode ha smugit sig in i Valborgsgänget, nämligen flamboyanta slipsar. En utsökt blomsterrikedom kunde skönjas med imponerande färger som chockrosa, purpurgult, regnbågsultraviolet, svetskarmosinrött och Hawaiipsykedeliskt gredelinskärt. Även de som fortfarande med framgång lyckats klämma in sig i sina väl tänjda ungdomsfrackar hade dock sina problem. Somliga flugor tycktes sloka mer i år än tidigare år, andra västar syntes inte ha stärkts på ett större antal år än någonsin, och kragarna syntes mer och mer ha övergått till vanliga banala slätkragar. Även glömmandet av gördlarna hemma syntes ha tilltagit, men priset i skamlös dekadans togs definitivt av den som glömt sina frackbyxor hemma och i stället vågade uppträda i svarta manchesterbyxor. Hur långt får detta mänskliga förfall egentligen fortgå???

Desto bättre fungerade allting annat och i synnerhet det musikaliska, fastän huvud-andra-basen och huvud-toast-mastern denna gång behagat stanna hemma på grund av inrikesproblem i upplösningstillstånd. Vårvisorna klingade varmt och friskt trots den sena vintern, på grund av omgruppering i år uteblev mirakulöst befarade akustikproblem, och även efter det reguljära programmets alla visor vid och under bordet kunde både gluntar och serenader exekveras utom på svenska även på italienska, tyska och ryska med andra mindre identifierbara språk. Även talen avlöste och överträffade varandra i suveränitet där dock priset togs av det sista talet, som Kalle höll till hallonet, alltsammans rimmande på samma versett. Talet till talet bestod i år av limerickar av vilka de mest dödligt allvarliga handlade om president Kekkonen (som man fortfarande aldrig får skämta om) medan den mest avancerade

var så vågad att den först kunde föredragas i efterhand (med korkskruv) och även då censurerades omedelbart.

Mat- och dryckesprogrammet förflöt för övrigt utan ojusta bananer, och hela klientelet var som vanligt idealiskt. Det finns väl ingenting mera välgörande festligt än ett fullsatt Valborgsbord hos Ulla med festklädda trevliga människor och allesammans mitt i smöret.

Göteborg i maj 1995.